

Mer jämställt i Norden än i Sydeuropa?

Män i Norden tar ett större ansvar för hemanteret än män i södra Europa. Men det förklarar knappast varför kvinnor i Norden har större möjligheter att kombinera barn och förvärvsarbete än kvinnor i södra Europa, eftersom det är de nordiska kvinnornas förändrade beteende under 1990-talet som förklarar männens relativt sett större insatser.

Det finns ett positivt samband mellan kvinnors deltagande på arbetsmarknaden och fruktsamhet: i länder med relativt sett låg fruktsamhet tenderar också förvärvsfrekvensen bland kvinnor att vara låg. De nordiska länderna tillhör de med högre förvärvsfrekvens och fruktsamhet och Sydeuropa de med lägre förvärvsfrekvens och fruktsamhet. Dessa skillnader har tolkats som

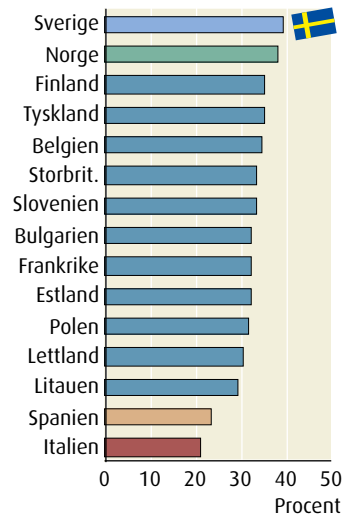
uttryck för hur familjepolitiken i olika länder påverkar kvinnors möjligheter att kombinera barn och förvärvsarbete. Männens och deras göranden och låtanden är i regel osynliga i eller betydelselösa för analysen. I denna artikel diskuteras frågan om kvinnornas möjligheter att kombinera barn och förvärvsarbete är oberoende av hur männen agerar. Det är ju inte uteslutet att om männen är

med och delar på ansvaret för hem och barn så skulle det kunna underlätta för kvinnorna att kombinera barn och förvärvsarbete. Frågan kommer att belysas med hjälp av statistik över hur människor i ett flertal europeiska länder använder sin tid.

ATT SÄTTA BARN TILL VÄRLDEN leder till förpliktelser; barnen ska tas om hand vilket kräver betydande ►

Svenska småbarnspappor i topp Mäns andel av det totala hemarbetet

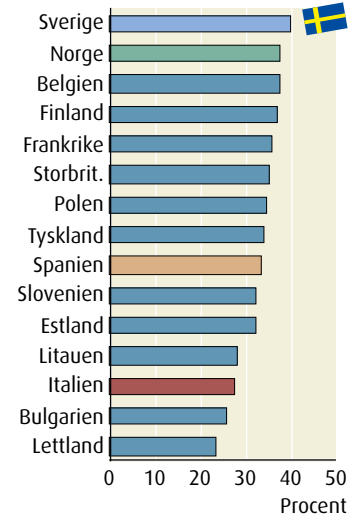
Gifta/sammanboende män
20–64 år

Italienska och spanska män utför mellan 20 och 25 procent av det totala hemarbetet.

insatser i form av omsorg och andra hushållsaktiviteter. Dessa aktiviteter är produktiva, det vill säga i enlighet med allmänt accepterade definitioner en typ av arbete – om än oavlönat. Här ingår sådant som hushållen kan välja att utföra i egen regi eller överlåta till någon annan att utföra mot betalning. Sammanboende par med små barn avsätter avsevärt mycket mer tid till hushållsarbete av olika slag (inklusive barnomsorg) jämfört med unga sammanboende utan barn. Om mammorna tar ansvaret för och utför det obetalda arbetet (och kanske inte har tillgång till barnomsorg) torde det vara mycket svårt för dem att förvärvsarbeta innan barnen kommit upp i åren. Men om papporna tar på sig en större del av hemarbetet så får det antas underlätta för mammorna att förvärvsarbeta. Frågan blir då huruvida män i länder med hög förvärvsfrekvens för kvinnor och relativt hög fruktsamhet (Norden) faktiskt tar på sig ett större ansvar och större andel av det samlade hemarbetet än män i länder där kvinnors förvärvsfrekvens liksom fruktsamheten är lägre (södra Europa).

Gifta/sammanboende pappor
med yngsta barnet 0–6 år. Båda
makarna förvärvsarbetar

DET FINNS EN MYCKET markant skillnad i andelen av det totala hemarbetet (summan av männens och kvinnornas hemarbete) som män utför. Hemarbete består här av en rad olika verksamheter; matlagning och disk, städning, tvätt och strykning, trädgårdsarbete, underhållsarbete och reparationer, inköp av varor och tjänster, omsorg om barn samt resor i samband med hemarbete. Svenska och norska män utför nära 40 procent av det totala hemarbetet, räknat i tid. Motsvarande andel för män i Italien och Spanien är mellan 20 och 25 procent. Övriga länder ligger någonstans där-emellan. Denna beräkning avser gifta/sammanboende kvinnor och män i yrkesverksam ålder (20–64 år).

Begränsar man jämförelsen till förvärvsarbetande gifta/sammanboende småbarnsföräldrar blir skillnaderna mellan länderna mindre. Svenska småbarnspappor ligger fortfarande i topp med drygt 40 procent, norrmännen strax efter, 38 procent. De italienska småbarnspapporna utför mellan 25 och 30 procent och de spanska nästan 35 procent. I Bulgarien och Lettland är småbarns-

pappornas relativa insatser ännu något mindre.

OM MAN I ETT YTTRELLIGARE steg analyserar männens andelar av de olika typer av aktiviteter som tillsammans utgör hemarbete och inskränker jämförelsen till fyra länder, nämligen Spanien, Italien, Norge och Sverige blir bilden följande. Männens andel av inköp av varor och tjänster, omsorg om barn och resor i samband med hemarbete skiljer sig marginellt mellan länderna. Andelarna ligger på nivån 35 till 45 procent. Fördelningen mellan könen är därmed förhållandevis jämn. Det gäller emellertid inte tvättarbetet. Männens insatser är ytterst blygsamma, men skiljer sig samtidigt åt mellan länderna. Svenska och norska mäns andelar ligger på nivån 15 procent och är cirka 3 gånger så stora som italienska mäns. När det gäller matlagning, disk och städning finns också mycket markanta nationella skillnader. Rangordningen är i båda fallen densamma som tidigare med de svenska männens andelar i topp (mellan 30 och 40 procent). Norska mäns andelar är cirka 5 procentenheter lägre och i Spanien, men framför allt i Italien, är andelarna ytterligare 5 till 15 procentenheter lägre. Jämfört med männen i Italien är svenska mäns dubbelt så stora. Trädgårdsarbetet är jämnast fördelat mellan könen i Sverige. I övriga länder gör männen merparten. De nationella skillnaderna är markanta. Underhållsarbetet står i huvudsak männen för. Störst andelar av såväl trädgårds- som underhållsarbete utförs av männen i Sydeuropa.

SÅ HÄR LÅNGT KAN MAN konstatera att den inledande hypotesen har ett visst empiriskt stöd, nämligen att män i länder med hög förvärvsfrekvens för kvinnor och hög fruktsamhet i större utsträckning antas ta på sig en större andel av hemarbetet, jämfört med män i länder där både kvinnors förvärvsfrekvens och fruktsamheten

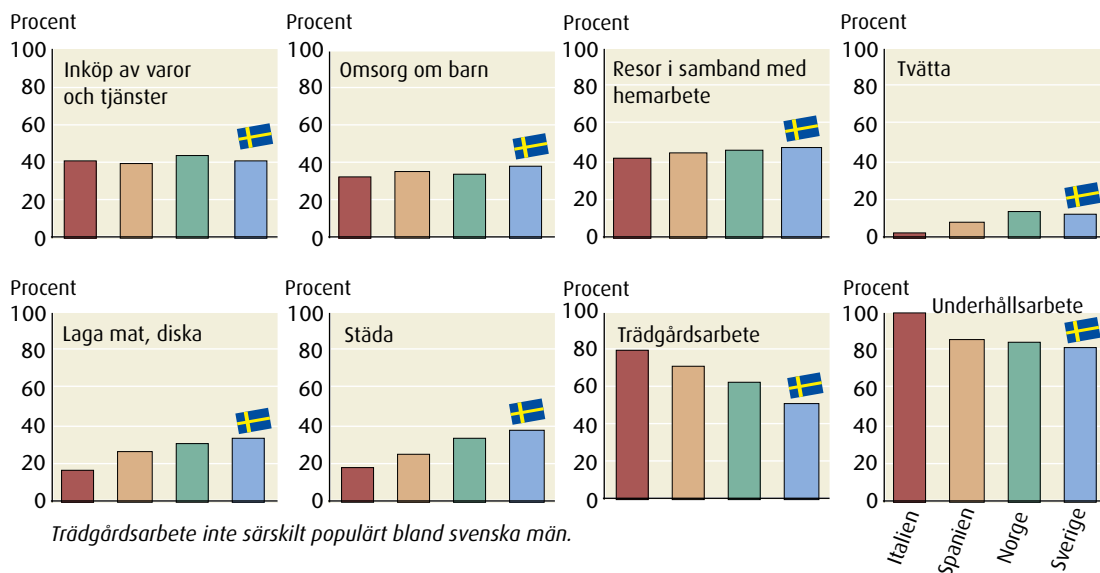
är lägre. Men om man övergår från att studera andelen av det totala arbetet till att i stället se hur mycket tid som läggs ner på de olika aktiviteterna blir bilden delvis en annan.

Den totala tiden män lägger ner på hemarbete varierar, från två timmar per dag i Italien och knappt 10 minuter mer i Spanien till drygt två och en halv timme, något mer i Sverige än i Norge. En mycket markant skillnad är att underhållsarbetet tar betydligt mycket mer tid i norra än i södra Europa. Detta förklarar en stor del av den totala differensen. Ett annat intressant resultat är att Spanien skiljer sig från de Nordiska länderna nästan bara på grund av skillnader i tid för trädgårds- och underhållsarbete. Italien, däremot, skiljer sig dessutom markant genom männens blygsammare insatser när det gäller matlagning och diskning.

DET SISTA LEDET I JÄMFÖRELSEN visar hur de förvärvsarbetande, gifta/sammanboende småbarnsföräldrarna under ett genomsnittligt dygn fördelar sin tid på samtliga typer av aktiviteter. Dessa summerar sig till en statistisk bild av vardagslivets struktur i termer av genomsnittlig tid för betalt och obetalt arbete, studier, resor, tid för personlig omvårdnad (att sova, äta etc.) och fritid. I samtliga länder skiljer sig sammansättningen av arbetet mellan kvinnor och män. Inte alls oväntat utgörs en större andel av männens totala arbete av förvärvsarbete. I Norden är denna skillnad mindre markant än i södra Europa. Däröver kan man notera att det totala arbetet, det vill säga summan av betalt förvärvsarbete och obetalt hemarbete inte skiljer sig mellan kvinnor och män i de nordiska länderna. I södra Europa finns däremot en betydande skillnad; kvinnor avsätter avsevärt mer tid än män till arbete. Männen avsätter i stället mer tid till sina fritidsaktiviteter. I Sverige är den skillnaden mycket mindre och i

Kvinnorna tvättar och männen underhållsarbetar

Mäns andel av olika hemaktiviteter. Giftn/sammanboende män 20-64 år. Båda makarna förvärvsarbetar

FAKTA

Om undersökningen

Statistiken i artikeln är hämtad från en Internetbaserad databas med tabellverktyg, Harmonised European Time Use Survey (HETUS) data base and table generating tool. Se www.testh2.scb.se/tus/tus/. Statistiken i Finland har ställt samman databasen och SCB har byggt tabellverktyget och förvaltar databasen, allt med stöd från Eurostat. De nationella undersökningar som bidragit med data till databasen genomfördes strax innan eller efter millennieskiftet.

Norge finns den inte. Ett tredje resultat är att skillnaden i totalt arbete är mycket liten mellan männen i de fyra länderna. För kvinnorna finns tydliga skillnader, genom att de i södra Europa avsätter betydligt mer tid till arbete (förvärvsarbete och hemarbete tillsammans) än i Norden.

HEMARBETETS FÖRDELNING mellan kvinnor och män i Sverige förändrades kraftigt under 1990-talet.

Det var helt och hållet kvinnorna som stod för förändringen genom att den tid de lade ner på hemarbete minskade med cirka 40 minuter per dag. För de sammanboende småbarnsmammorna var minskningen ännu större, 50 minuter per dag. Männen insatser förblev oförändrade, även småbarnspapporna. I Norge fanns en motsvarande utveckling, dock med den skillnaden att männen ökade sina tidsinsatser om än

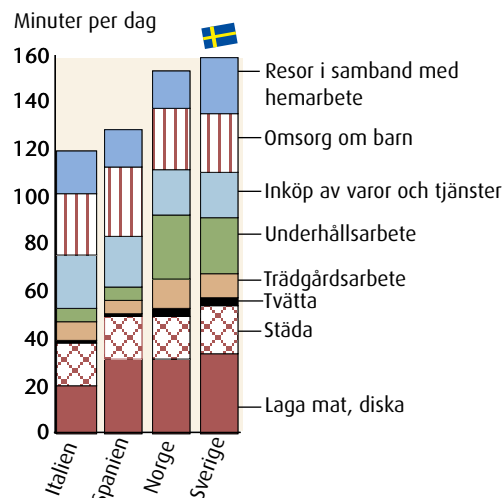
bara marginellt. Den oundvikliga matematiska konsekvensen av detta blir (naturligtvis) att männen andelar därmed ökar. I detta avseende ökade i någon mening graden av jämställdhet, men utan att männen ändrade beteende eller gjorde det i liten utsträckning. Det var i stället kvinnornas ändrade beteende genom minskning av hemarbetet som ökade männen andel.

Med undantag för italienska mäns insatser i samband med mathållningen, finns inga betydande skillnader mellan männen i de fyra länderna när det gäller tiden som avsätts för aktiviteter inom ramen för hushållsarbetet (underhållsarbete ingår då inte i denna kategori) och omsorgen om barnen. Det vill säga tid för sådana aktiviteter som kan antas vara de som i första hand utgör hinder för mammor med små barn att förena barn och förvärvsarbete.

En slutsats av detta skulle kunna vara att det trots allt inte är de nordiska männen insatser som i någon högre grad bidrar till att hålla kvinnors förvärvsfrekvens och fruktsamheten på den relativt höga nivån. Det förefaller snarare vara de nordiska kvinnorna som genom sina minskade insatser i hemarbetet underlättar att kombinera barn och förvärvsarbete.

Italienska män arbetar minst i hemmet

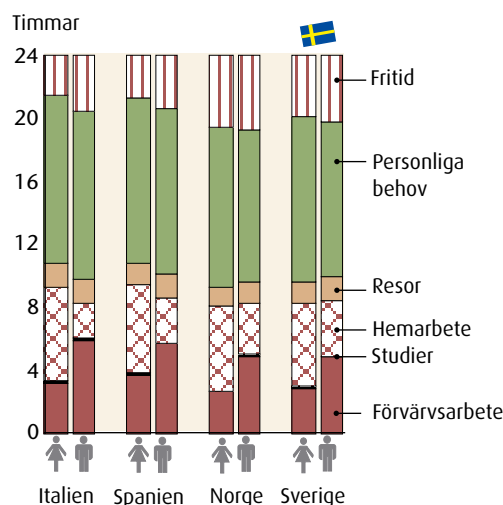
Tid för olika hemaktiviteter. Giftn/sammanboende män 20-64 år. Båda makarna förvärvsarbetar

Den stora skillnaden i tid av underhållsarbete förklarar de totala skillnaderna mellan länderna.

Kvinnor och män i Norge och Sverige arbetar lika mycket

Tidsanvändningens struktur en genomsnittlig dag. Giftn/sammanboende, förvärvsarbetande föräldrar med yngsta hemmavarande barn 0-6 år

Männen arbetar ungefär lika mycket i alla länderna. Kvinnorna i Italien och Spanien arbetar mer än kvinnorna i Norge och Sverige.

Författare

Klas Rydenstam arbetar med tidsanvändningsstatistik vid SCB. Tfn: 08-506 950 35. e-post: klas.rydenstam@scb.se